

โครงการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะเชิงวิชาการ เมื่อข้าพเจ้าถาม AI ว่าจิตรกรรมคืออะไร?¹

ธนุชร์ กิพย์วารี²

รับบทความ: 3 เมษายน 2568 / แก้ไข: 15 มิถุนายน 2568 / ตอรับตีพิมพ์: 16 มิถุนายน 2568

<https://doi.org/10.69598/sbjfa278154>

¹ บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะเชิงวิชาการ “เมื่อข้าพเจ้าถาม AI ว่าจิตรกรรมคืออะไร?” ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากเงินกองทุนสนับสนุนงานวิจัย นวัตกรรมและการสร้างสรรค์ คณะจิตรกรรม ประติมากรรมและภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ประจำปี พ.ศ. 2567

² รองศาสตราจารย์ ภาควิชาจิตรกรรม คณะจิตรกรรม ประติมากรรมและภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร,
e-mail: thipwareethanarit@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยสร้างสรรค์นี้มีจุดประสงค์เพื่อค้นหาคุณค่าและความหมายของจิตรกรรมในยุคที่ปัญญาประดิษฐ์ (AI) เข้ามามีบทบาทต่อวงการศิลปะอย่างมากภายในระยะเวลาอันสั้น ด้วยพลังของการค้นคว้าที่รวดเร็วจากฐานข้อมูลมหาศาลเกินกว่าที่มนุษย์คนหนึ่งจะทำได้ทำให้ปัญญาประดิษฐ์กลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างงานจิตรกรรม ตั้งแต่การค้นคว้าข้อมูล การสร้างองค์ประกอบ ชุดสี แนวทางการวาดตามคำบอกบท (prompt) คำถามของงานชิ้นนี้คือ บทบาทของจิตรกรรมจะอยู่ตรงไหนและงานจิตรกรรมควรทำงานร่วมกับปัญญาประดิษฐ์อย่างไร โดยใช้วิธีการศึกษาสองแนวทางคือ หนึ่ง การทำงานร่วมกับปัญญาประดิษฐ์จากนั้นสร้างสรรค์ต่อเป็นงานจิตรกรรมหนึ่งชุด สอง การวิเคราะห์ผลที่เกิดขึ้นจากงานจิตรกรรมดังกล่าว ผลการศึกษาพบว่า ปัญญาประดิษฐ์ทำหน้าที่ของการอ้างอิงได้อย่างดีเลิศ ทั้งในแง่ของเวลาและพื้นที่ของการค้นคว้า นอกจากนี้ยังรวดเร็วอย่างมากเมื่อเทียบกับการค้นคว้าด้วยตนเอง ปัญญาประดิษฐ์สามารถนำเสนอมุมมองที่แปลกตาโดยปัญญาประดิษฐ์มีข้อจำกัดเนื่องจากแหล่งอ้างอิงมีขีดจำกัด (แม้จะมีจำนวนมากก็ตาม) อ้างอิงกับแหล่งข้อมูลที่เป็นตำราประวัติศาสตร์ศิลปะตะวันตก มาตรฐานความงามแบบมีการจัดลำดับที่ชัดเจน การเลือกสรรและจัดเรียงเนื้อหาที่เกิดขึ้นจึงมีกรอบจำกัดที่เกิดจากการอ้างอิงดังกล่าว ผู้สร้างสรรค์จึงสามารถต่อยอดด้วยการท้าทายองค์ประกอบภาพ ชุดสี ฝีแปรง เป็นต้น ให้มีความรวนเร นำเสนอความปั่นป่วนของภาวะของโลกในปัจจุบันได้มากขึ้น นอกจากนี้ยังมีความกังวลเรื่องความแตกต่างหลากหลายที่อาจจะหายไปในกระบวนการทำงานกับปัญญาประดิษฐ์ เพราะอินเทอร์เน็ตอาจทำให้เกิดวัฒนธรรมสินค้าซูเปอร์สตาร์ ที่ภาพลักษณ์ แนวคิด คุณค่า แนวทางการนำเสนอเรื่องเล่า ผลิตภัณฑ์และรูปแบบกลายเป็นการตลาดสำหรับทุกคนในทุกสถานการณ์จนจะกลายเป็นตลาดหนึ่งเดียวทั่วโลก การสร้างสรรค์ต่อเนื่องโดยศิลปินที่เป็นปัจเจกบุคคลย่อมทำหน้าที่สร้างสรรค์ความแตกต่างได้ ทำหน้าที่ท้าทายการครอบงำ อย่างไรก็ตามผู้วิจัยสร้างสรรค์ยังมีความเชื่อว่าปัญญาประดิษฐ์จะทำหน้าที่ผู้สนับสนุนกระบวนการสร้างสรรค์ของศิลปิน งานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า แม้ปัญญาประดิษฐ์จะมีบทบาทสำคัญในฐานะผู้สนับสนุนและขยายขอบเขตความคิดสร้างสรรค์ แต่คุณค่าและความหมายเชิงลึกของจิตรกรรมยังคงขึ้นอยู่กับบทบาทของศิลปินมนุษย์ในการสร้างสรรค์ ตีความ และท้าทายกรอบทางวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: ปัญญาประดิษฐ์ในศิลปะ / จิตรกรรมร่วมสมัย / คุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ / การสร้างสรรค์ร่วมระหว่างมนุษย์กับปัญญาประดิษฐ์

วิธีอ้างอิง

ธณฤกษ์ ทิพย์วารี. (2568). โครงการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะเชิงวิชาการ เมื่อข้าพเจ้าถาม AI ว่าจิตรกรรมคืออะไร?. *วารสารศิลป์ พีระศรี*, 13(1), 251-280. <https://doi.org/10.69598/sbjfa278154>

© 2568 ลิขสิทธิ์ โดย ผู้เขียน สาธารณะชนสามารถนำทความไปใช้ได้ภายใต้สัญญาอนุญาตครีเอทีฟคอมมอนส์แบบแสดงที่มา (CC BY 4.0) <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

09

Academic Art Creation Project: When I Asked AI What is Painting?¹

Thanarit Thipwaree²

Received: April 3, 2025 / Revised: June 15, 2025/ Accepted: June 16, 2025

<https://doi.org/10.69598/sbjfa278154>

¹ This research article is part of a project dedicated to the creation of academic art. "When I asked AI, "What is Painting?" The project received funding support from the Research, Innovation, and Creative Work Fund of the Faculty of Painting, Sculpture, and Graphic Arts, Silpakorn University, for the fiscal year 2024.

² Associate Professor, Painting Department, Faculty of Painting, Sculpture and Graphic Arts, Silpakorn University, e-mail: thipwareethanarit@gmail.com

Abstract

This creative research aims to explore the value and meaning of painting in an era where artificial intelligence (AI) has rapidly become highly influential in the art world. With its immense and rapid data-processing power—far beyond what any single human can achieve—AI has become a vital tool for painting creation, from researching information to composing elements, color schemes, and painting styles based on prompts. The main question of this work is: Where does the painter’s role lie, and how should painting collaborate with AI? The study employs two methodologies: first, working collaboratively with AI and subsequently creating a series of paintings, and second, analyzing the results from these artworks. The findings reveal that AI performs excellently as a reference tool, both in terms of time and research scope, and is far faster than self-directed research. AI can present unusual perspectives, though it has limitations due to the constraints of its reference sources (even if they are vast), which are rooted in Western art history textbooks and clearly defined standards of beauty. Consequently, the selection and arrangement of content are confined by these references. Creators can further challenge and develop the composition, color palette, and brushwork to introduce more instability and reflect the turbulence of the contemporary world. There are also concerns about the potential loss of diversity in the process of working with AI, as the internet may foster a “superstar commodity” culture where images, concepts, values, narratives, products, and styles become universally marketable, ultimately leading to a single global market. Continuous creation by individual artists can provide differentiation and challenge dominant forces. Nevertheless, the creative researcher maintains the belief that AI will serve as a supporter of the artist’s creative process. This research indicates that while AI plays a significant role as a facilitator and expander of creative thinking, the deeper value and meaning of painting still depend on the role of the human artist in creating, interpreting, and continuously challenging cultural frameworks.

Keywords: Artificial Intelligence in Art / Contemporary Painting / Aesthetic Value / Human-AI Collaborative Creation

Citation

Thipwaree, T. (2025). Academic Art Creation Project: When I Asked AI What is Painting?. *Silpa Bhirasri (Journal of Fine Arts)*, 13(1), 251-280. <https://doi.org/10.69598/sbjfa278154>

© 2025 by the author(s). This is an open access article under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY-4.0) <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

เมื่อฮิปโปไลต์ ปอล เดลารุช (Hippolyte Paul Delaroche ค.ศ.1797-1856) จิตรกรฝรั่งเศส ได้เห็นภาพถ่ายในช่วงเริ่มต้น (ประมาณทศวรรษที่ 1840) เขาได้กล่าวว่า “จากวันนี้เป็นต้นไป จิตรกรรมตายแล้ว” (Delaroche, 1840 อ้างถึงใน Bellinetti, 2019) การเกิดขึ้นของกล้องถ่ายรูปโดยนักประดิษฐ์ชาวฝรั่งเศสชื่อ โจเซฟ นีเซฟอร์ เนียปส์ (Joseph Nicéphore Niepce ค.ศ.1765-1833) และภาพถ่ายที่จะพัฒนาต่อเนื่องกันจนสมบูรณ์แบบในเทคนิคเป็นช่วงเวลาเดียวกันกับคำกล่าวนี้ จิตรกรรมในประเทศฝรั่งเศสกำลังเริ่มต้นก้าวเข้าสู่แนวคิดและการแสดงออกของศิลปะสำนึกนิยม (Realism) อันให้ความสนใจความเป็นอยู่จริง ๆ ของสภาพชีวิต ความยากจน ความเหลื่อมล้ำในสังคม สภาพผู้คน ทิวทัศน์อาคารบ้านเรือน การขับเน้นรายละเอียดเหมือนตาเห็น การถือกำเนิดของภาพถ่ายที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดความเหมือนบางประการได้สมจริงยิ่งกว่างานจิตรกรรมจึงเป็นปฐมเหตุของสำนวนว่า “จิตรกรรมตายแล้ว” คือตายไปจากการนำเสนองานสำนึกนิยมเหมือนจริง

ในฐานะเทคโนโลยีในการสร้างภาพ ปาโบล ปิกัสโซเคยแสดงความทึ่งกับศักยภาพของเอ็กซ์เรย์ในการเปิดเผยชั้นภาพและกระบวนการทำงานที่ซ่อนอยู่ใต้ผิวหน้าของผลงานศิลปะ เขาเคยกล่าวในทศวรรษ 1950 ว่า “คุณควรจะมีเอ็กซ์เรย์ผลงานของผม เพราะจะพบอะไรอีกมากมายข้างใต้” (Picasso, 1950s อ้างถึงใน Cascone, 2018) ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสนใจและความตื่นตัวของศิลปินต่อนวัตกรรมทางเทคโนโลยี หรือกระทั่งเมื่อภาพยนตร์ถือกำเนิดขึ้น ศิลปินหลายคนได้สร้างสรรค์งานศิลปะต่อเนื่องจากภาพที่เกิดขึ้นเหล่านี้และพัฒนาจนกลายเป็นงานศิลปะที่เราเข้าใจกันในปัจจุบัน เหตุการณ์ดังกล่าวทำให้เห็นว่าพัฒนาการของงานศิลปะ หรือในกรณีนี้คืองานจิตรกรรมย่อมมีปฏิสัมพันธ์กับการถือกำเนิดขึ้นของสื่อเทคโนโลยีและแนวความคิดร่วมสมัยกัน มิได้มีพัฒนาการในตัวเองอย่างโดดเดี่ยว

ปัจจุบันเมื่อปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence- AI) เข้ามามีบทบาทต่อชีวิตและการงานของมนุษย์ทั่วโลกมากยิ่งขึ้นอย่างส่งผลกระทบเช่น ในภาคการเกษตรและปศุสัตว์ที่ปัญญาประดิษฐ์กับเครื่องจักรทำงานทดแทนแรงงานคนได้มากกว่า มีคุณภาพคงที่ตลอด 24 ชั่วโมง ปัญญาประดิษฐ์กับวงการกฎหมายซึ่งมีหน่วยความจำและความแม่นยำ ที่เที่ยงตรงไม่มีอคติแบบมนุษย์ ปัญญาประดิษฐ์กับการแพทย์โดยเฉพาะการผ่าตัดเพื่อการรักษาที่ใช้เวลาน้อยกว่ามนุษย์แม่นยำมีประสิทธิภาพมากกว่าหมอซึ่งเป็นมนุษย์ ปัญญาประดิษฐ์กับวรรณกรรม เป็นที่ทราบกันดีว่านักศึกษาในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ทั่วโลกใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการเป็นผู้ช่วยเขียนวิทยานิพนธ์จนถึงระดับเขียนให้แทบทั้งหมดก็มี ปัญญาประดิษฐ์กับสำนักพิมพ์ เช่นกรณีบริษัทแอมะซอน (Amazon) ได้กำหนดให้สามารถตีพิมพ์หนังสือที่ปัญญาประดิษฐ์เขียนได้โดยระบุสัดส่วนของงานให้ชัดเจนระหว่างผู้เขียนที่เป็นมนุษย์กับผู้เขียนที่เป็นปัญญาประดิษฐ์ (สมภาร พรหมทา, 2566) ซึ่งเป็นแนวคิดร่วมสมัยในการพิจารณาบทบาทของเทคโนโลยีนี้ แม้จะยังมีข้อสงสัยว่าการแบ่งสัดส่วนอย่างชัดเจนเป็นสัดส่วนร้อยละจะเป็นไปได้จริงหรือไม่

ในส่วนของการศิลปะปัญญาประดิษฐ์มีศักยภาพสำคัญในการสร้างสรรค์ เนื่องจากสามารถเข้าถึงข้อมูลจำนวนมากมหาศาลภายในระยะเวลาอันสั้น มีความสามารถเรียบเรียงเนื้อหาและรูปภาพตามที่ถูกร้องขอได้ จึงถูกใช้เป็นเครื่องมือสำหรับศิลปินและนักศึกษาศิลปะอย่างแพร่หลาย ลักษณะการทำงานคล้ายกับการเข้าห้องสมุดหรือการค้นคว้าเชิงประวัติศาสตร์เพื่อสร้างฐานข้อมูลก่อนจะลงมือสร้างสรรค์ ทั้งนี้เป็นที่ทราบกันดีว่างานศิลปะหรือกล่าวให้เฉพาะเจาะจงงานจิตรกรรมนั้น งานแต่ละชิ้นล้วนวางอยู่บนรากฐานของงานในประวัติศาสตร์ มิได้หลุดลอยมาอย่างโดดเดี่ยว ความหมายและคุณค่าของงานแต่ละชิ้นจึงวางอยู่บนรากฐานของประวัติศาสตร์และบริบททางพื้นที่และเวลาของงานนั้น ๆ ด้วย เมื่อใช้ปัญญาประดิษฐ์ช่วยสร้างงาน คำถามที่ตามมาก็คืออะไรคือส่วนของการสร้างสรรค์โดยจิตรกร หรือในทางกลับกันคือจิตรกรควรคิดและทำตัวอย่างไรถ้าจะอาศัยปัญญาประดิษฐ์เป็นเครื่องมือ

ผู้วิจัยในฐานะจิตรกรที่ทำงานจิตรกรรมมาโดยตลอดได้สังเกตเห็นความสำคัญของปัญญาประดิษฐ์มาช่วงระยะเวลาหนึ่งและเกิดคำถามกับตนเองในลักษณะดังกล่าว เพื่อทำการตอบคำถามนี้กับตนเองและสำหรับสาธารณะชนวงกว้าง จึงคิดโครงการวิจัยสร้างสรรค์ “เมื่อข้าพเจ้าถาม AI ว่าจิตรกรรมคืออะไร?” ขึ้น โดยจะอาศัยศักยภาพในฐานะจิตรกรทำการสร้างสรรค์ผลงานโดยมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกับปัญญาประดิษฐ์เพื่อแสวงหาความเหมือนหรือความต่างและแนวทางในการทำงาน การต่อยอดโดยศิลปินในฐานะมนุษย์คนหนึ่ง จากนั้นนำผลงานมาวิเคราะห์ให้เห็นประเด็นชัดเจนขึ้น แสวงหาข้อสรุปต่อไป

ความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของโครงการ

โครงการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะเชิงวิชาการนี้มีความมุ่งหมายเพื่อค้นหาคุณค่าและความหมายของศิลปะผ่านการทบทวนสถานภาพของจิตรกรและจิตรกรรม เมื่อปัญญาประดิษฐ์เข้ามามีส่วนร่วมในการเริ่มต้นสร้างสรรค์อย่างมีนัยยะสำคัญ ภายใต้การค้นหาคะบวนการตั้งประเด็นของเนื้อหา การค้นคว้าหาองค์ประกอบศิลปะไปจนกระทั่งการเสนอแนะเทคนิควิธีการและรูปแบบของจิตรกรรมที่ประสานเข้ากับกลไกของปัญญาประดิษฐ์ เพื่อกระตุ้นการตีความและเพื่อกระตุ้นให้เกิดการตั้งคำถามเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกับเทคโนโลยีและใช้แ่งมุมที่มีประโยชน์ของเทคโนโลยี ในแ่งมุมของการมีปฏิสัมพันธ์แบบที่ศิลปินในอดีตเคยปฏิบัติกันมาแล้ว และประสบความสำเร็จในการตีความเทคโนโลยียุคสมัยของตนเอง

กล่าวเฉพาะกรณีของจิตรกรรม การตั้งคำถามนี้จะอยู่ที่ศักยภาพของภาษาภาพแบบปัญญาประดิษฐ์กับภาษาภาพของจิตรกรว่ามีความเหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไร และศักยภาพของปัญญาประดิษฐ์กับการนำเสนอเทคนิควิธีการใหม่ ๆ ในการคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบศิลป์ การใช้ทัศนธาตุ เทคนิคการใช้สีและพู่กัน เป็นต้น ทั้งนี้โดยที่ผู้วิจัยสร้างสรรค์เป็นจิตรกรที่ทำงานจิตรกรรมมายาวนานกว่า 30 ปี จึงมีหัวข้อและประเด็นที่จะสนทนากับปัญญาประดิษฐ์อย่างมาก

ดังนั้นงานวิจัยสร้างสรรค์นี้จึงตั้งเป้าที่จะศึกษาที่อาณานิคมสี่เท่า บริเวณที่เหลื่อมกันระหว่าง จิตรกรรมปัญญาประดิษฐ์กับจิตรกรรมมนุษย์ เพื่อสำรวจลักษณะของพื้นที่ดังกล่าว แสวงหาศักยภาพการทำงานร่วมกันสำหรับสถานการณ์ปัจจุบัน

กรอบแนวคิดของการวิจัย

การวิจัยและสร้างสรรค์ เมื่อข้าพเจ้าสนทนากับปัญญาประดิษฐ์ว่าจิตรกรรมคืออะไร? ข้าพเจ้ามี สมมุติฐานเชิงความคิดและรูปแบบดังนี้

เชิงความคิด

ปัญญาประดิษฐ์ในฐานะเทคโนโลยีอัจฉริยะถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมศักยภาพการทำงานของมนุษย์ให้มีประสิทธิภาพและสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ภายใต้กระบวนการที่ปัญญาประดิษฐ์เข้ามามีบทบาทช่วยสร้างสรรค์ในขั้นเริ่มต้น ช่วยค้นหาและก่อรูปความคิดพื้นฐาน

เชิงรูปแบบ

ในทัศนะของผู้วิจัยสร้างสรรค์ ผลงานจิตรกรรมที่สร้างขึ้นภายใต้กระบวนการทำงานร่วมกัน ระหว่างมนุษย์และปัญญาประดิษฐ์ในปัจจุบันน่าจะอยู่ที่ปัญญาประดิษฐ์ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของ ความคิดและเหตุผล ขณะที่มนุษย์หรือศิลปินแสดงออกถึงอารมณ์และความรู้สึก กระบวนการนี้สะท้อนให้เห็นถึงสถานภาพและบทบาทของทั้งสองฝ่ายในการสร้างสรรค์ศิลปะร่วมกันอย่างมีนัยสำคัญ การใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อสนับสนุนกระบวนการคิดรูปแบบจึงน่าจะเป็นไปได้

การดำเนินงานและวิธีวิจัย

1.ด้านเนื้อหา

ด้านเนื้อหาคือทำการค้นคว้า สร้างสรรค์ร่วมกับปัญญาประดิษฐ์

1. ผู้วิจัยสร้างสรรค์สนทนากับปัญญาประดิษฐ์ด้วยการส่งคำบอกบท (prompt) ให้ปัญญาประดิษฐ์ทำภาพร่าง
2. ผู้วิจัยนำผลที่ได้มาสร้างภาพร่างของตนเอง เพิ่มเติมประเด็นที่สนใจ จากนั้นจึงสร้างงานจิตรกรรมโดย ดัดแปลงข้อคิดและองค์ประกอบศิลป์จากปัญญาประดิษฐ์ให้แสดงออกซึ่งแง่มุมทางศิลปะและความรู้สึกจากกระบวนการทางจิตรกรรมมากขึ้น

2.ด้านเทคนิค

เป็นการสร้างงานจิตรกรรมที่มีขนาดใหญ่เพื่อแสดงออกซึ่งอารมณ์ความรู้สึกจากองค์ประกอบศิลป์ ชูตสี พื้นผิวและร่องรอยพู่กันให้ได้มากที่สุด

การทบทวนวรรณกรรม

ปัญญาประดิษฐ์เป็นประเด็นสำคัญในช่วงต้นทศวรรษที่ 2020 เนื่องจากเกิดช่องทางจำนวนมากที่คนสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้อย่างกว้างขวางและเป็นที่ยอมรับว่ามีศักยภาพอย่างมาก (จริง ๆ แล้วเรายังไม่ทราบว่าปัญญาประดิษฐ์มีศักยภาพเพียงไหน เนื่องจากเพิ่งอยู่ในช่วงเริ่มต้นเท่านั้น) เหตุการณ์สำคัญที่ทำให้เกิดการตระหนักเกี่ยวกับเรื่องนี้ก็คือใน ค.ศ.2016 ปัญญาประดิษฐ์ชื่อ AlphaGo สร้างและพัฒนาโดยบริษัทชื่อ Google Deepmind เอาชนะนักเล่นหมากล้อม (โกะ) ชาวเกาหลีชื่อ อี เซดอล (Lee Sedol) ซึ่งขณะนั้นอยู่ที่อันดับ 2 ของโลกได้ 4-1 เกม (Google DeepMind, n.d.) หมากล้อมเป็นหนึ่งในเกมที่มีความซับซ้อนอันเกิดจากการที่เกมเปิดกว้าง สามารถสร้างยุทธศาสตร์ได้หลากหลายแทบไม่จำกัด โดยที่การเดินหมากของ AlphaGo ในครั้งนั้นผู้เชี่ยวชาญเกมนี้กล่าวกันว่าสร้างสรรค์มากจนทำให้ไม่เข้าใจยุทธศาสตร์การคิด และการเดินหมากจนกระทั่งตามไม่ทันและพ่ายแพ้ไปในที่สุด มาโนวิชและอารีเอลลีสรุปว่าสมมติฐานว่าอะไรคือ ปัญญาและการสร้างสรรค์นั้นอาจจะอยู่กับการที่มนุษย์ไม่สามารถ “เข้าใจ” ได้จากพื้นฐานของตนเอง เมื่อไม่เข้าใจจึงเรียกว่าสร้างสรรค์ จนกว่าจะทำความเข้าใจได้ในอนาคต ดังนั้นการพิจารณาว่าการสร้างสรรค์อยู่ตรงไหนจึงวางอยู่ในบริบททางพื้นที่และเวลาด้วย (Sternberg & Lubert, 1996: 677-688 อ้างถึงใน Manovich & Arielli, 2024: 49)

ในแง่ของศิลปะ ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์เน้นว่าคำถามเกี่ยวข้องกับความหมายของการมีสติปัญญา (intelligence) และความสามารถในการสร้างสรรค์ (creativity) ทั้งนี้การสร้างสรรค์นั้นมีลักษณะของการวางศูนย์กลางอยู่ที่มนุษย์ (anthropocentric) (Manovich & Arielli, 2024) มาโนวิชและอารีเอลลีชี้ว่าการสร้างสรรค์นั้นมีลักษณะเป็นมายาคติและใช้มนุษย์เป็นที่ตั้ง ดังนั้นการทำงานของปัญญาประดิษฐ์จึงอาจจะไม่ได้เป็นการสร้างสรรค์อย่างที่คาดหมายกัน ยามที่คนเขียนคำบอกบท (prompt) ให้แก่ปัญญาประดิษฐ์ เครื่องจักรจะทำงานเป็นผู้รวบรวมและกลั่นกรอง แต่ไม่นำเสนอสิ่งที่ใหม่ทั้งหมดด้วยตนเอง เรียกว่าเป็น “สุนทรียศาสตร์ต่อขยาย” (extended aesthetics) (Manovich & Arielli, 2024: 145-150) ซึ่งศิลปินในยุคปัจจุบันมิได้จำกัดอยู่เพียงผู้สร้างงานจากศูนย์ หากแต่หมายถึงผู้ที่ใช้เครื่องมือและเทคโนโลยี เช่น ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ตีความ เลือกสรร และปรับแต่งสิ่งที่มีอยู่เดิมให้เกิดความหมายใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของมาโนวิช ที่ศิลปินคือ ผู้เลียนแบบและปรับปรุงธรรมชาติ ไม่ใช่ผู้สร้างจากความว่างเปล่า แนวคิดนี้ยังสัมพันธ์กับทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ของอริสโตเติลที่เน้นการเลียนแบบ (mimesis) และปรับปรุงสิ่งที่มีอยู่ให้งดงามขึ้น (Destrée, 2021) ดังนั้น “สุนทรียศาสตร์ต่อขยาย” จึงสะท้อนกระบวนการสร้างสรรค์ที่ศิลปินใช้เทคโนโลยีขยายขอบเขตงาน โดยยังคงเป็นผู้กำหนดทิศทางและความหมายหลักของผลงานอยู่เสมอ

ก่อนหน้าที่จะเกิดปัญญาประดิษฐ์ขึ้น มีคำถามเกี่ยวกับการที่เครื่องจักรหรือเครื่องมือในการคำนวณต่าง ๆ เช่น คอมพิวเตอร์จะสามารถสร้างสรรค์งานศิลปะได้หรือไม่เกิดขึ้นมาแล้ว ใน ค.ศ.1966 มีการทดลองให้อัลกอริธึมสร้างจิตรกรรมในรูปแบบของปีต มงเดรียน (Piet Mondrian ค.ศ.1872-

-1944) แล้วนำเสนอเปรียบเทียบกับจิตรกรรมจริงให้สาธารณชนตัดสิน ผลปรากฏว่าภาพที่สร้างขึ้นโดยอัลกอริธึมได้รับการยอมรับว่าสร้างความพึงพอใจได้มากกว่ารูปของศิลปินเสียอีก

อย่างไรก็ตาม กรณีจิตรกรรมของมงเดรียนนั้น เป็นที่เข้าใจตรงกันว่าความหมายและคุณค่าของผลงานไม่ได้มาจากตัวผลงานเพียงโดด ๆ แต่ต้องถูกประเมินจากการที่ศิลปินมีความสามารถในการกลั่นกรองสถานะการณ์และบริบทของศิลปะสมัยใหม่จนกระทั่งสามารถสร้างงานที่มีลักษณะสร้างสรรค์มีความใหม่ที่ไม่สามารถเข้าใจได้ด้วยบริบทในขณะนั้น มิได้สร้างสรรค์ขึ้นมาลอย ๆ เช่นเดียวกันกับที่นักปรัชญาชาวอังกฤษเซอร์ โรเจอร์ สครูตัน (Roger Scruton) เคยกล่าวว่าการฟังเสียงของบทกวีจีนโดยไม่เข้าใจความหมายเป็นเช่นเดียวกันกับการปิดตาตี๋มไวน์ซึ่งไม่สามารถทำให้เข้าใจถึงคุณค่าที่แท้จริงของเรื่องนั้น ๆ ได้ ความหมายของการสร้างสรรค์จึงผูกอยู่กับความเป็นมนุษย์และสิ่งที่เรียกว่าใหม่ในบริบทดังกล่าว

มานิธิแยกแยะกระบวนการทำงานของปัญญาประดิษฐ์ออกเป็นสองแนวทางคือ การช่วยเลือกภาพที่เหมาะสมจากแหล่งภาพจำนวนมาก และ ช่วยสร้างหรือจัดเรียงเนื้อหาขึ้นเสียใหม่ (assistance in selecting appropriate images from large (often massive) collections, and assistance in the creation/editing new content.) (Manovich, 2018) วิลเลียม เจ มิทเชล (William J. Mitchell) ตั้งข้อสังเกตว่ากระบวนการนี้มีความสัมพันธ์กับเมืองโดยมีการจัดลำดับความสำคัญ การเลือกภาพนั้นก็คือการไปแยกภาพที่ต้องการออกมาจากแหล่งแล้วนำมาจัดรวมกันใหม่ (separate and recombine) (Mitchell, 1996 อ้างถึงใน Manovich, 2024: 122-123) แบบเดียวกันกับที่นักผังเมืองในศตวรรษที่ 18 และ 19 จัดลำดับ (hierarchies) ของพื้นที่ที่มีความสำคัญมากหรือน้อยตามแกนและระบบการสัญจร กล่าวคือมีการจัดลำดับอย่างเป็นระบบ ไม่ได้ทำงานแบบสุ่ม การทำงานในกรณีการบอกบทสำหรับจิตรกรรมก็เช่นกัน

ปัญญาประดิษฐ์ (AI) เป็นพลังสนับสนุนที่สำคัญสำหรับศิลปินในการขยายขอบเขตความคิดสร้างสรรค์และเพิ่มศักยภาพในการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรม ด้วยการนำเสนอข้อมูลและแนวคิดที่หลากหลายอย่างรวดเร็วเหนือกว่ามนุษย์ ศิลปินจึงสามารถใช้ปัญญาประดิษฐ์เป็นเครื่องมือในการค้นคว้าทดลอง และสร้างองค์ประกอบใหม่ ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งคุณค่าและความหมายที่แท้จริงของงานศิลปะยังคงอยู่ที่การกลั่นกรอง ตีความ และท้าทายกรอบความคิดจากมนุษย์ โดยศิลปินยังคงเป็นผู้กำหนดทิศทางและความหมายหลักของผลงานอยู่เสมอ ดังนั้นปัญญาประดิษฐ์จึงทำหน้าที่เป็น “ผู้ช่วย” ที่เสริมพลังให้กับศิลปิน แต่ไม่สามารถทดแทนจิตวิญญาณและความลุ่มลึกในกระบวนการสร้างสรรค์ของมนุษย์ได้พื้นฐานความเข้าใจนี้ทำให้การศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ของปัญญาประดิษฐ์กับการทำงานของศิลปินในกรณีการสร้างงานจิตรกรรมได้อย่างชัดเจนขึ้น สอดคล้องกับเป้าหมายของการวิจัยสร้างสรรค์นี้

กระบวนการสร้างสรรค์

กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานผ่านเทคนิควิธีการของผู้สร้างสรรค์ แบ่งเป็น 5 ขั้นตอน คือ

1. กำหนดแนวความคิดและเรื่องราวของจิตรกรรมโดยผู้วิจัยสร้างสรรค์ ซึ่งในกรณีนี้เป็นเรื่องราวความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลทั้งที่เคยดำรงอยู่จริงกับบุคคลในจินตนาการบวกกับเรื่องราวที่เหมือนจะเป็นไปไม่ได้คือการผสมผสานพืชพันธุ์และผลไม้ประเภทต่าง ๆ เข้าไปในองค์ประกอบ
2. บอกบทให้แก่ปัญญาประดิษฐ์เพื่อแสวงหาแนวทางความเป็นไปได้และองค์ประกอบกับความคิดเบื้องต้น
3. ดัดแปลงและเพิ่มเติม สร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมเทคนิคสีน้ำมัน ต่อยอดเรื่ององค์ประกอบ ศิลปะ ชูตสี พื้นผิวและร่องรอยพู่กัน โดยตระหนักถึงความรู้สึกในช่วงขณะที่กำลังทำการสร้างสรรค์งานชิ้นหนึ่ง ๆ
4. วิเคราะห์ผลงานสร้างสรรค์เทียบเคียงผลงานประมวลจากปัญญาประดิษฐ์และผลงานจิตรกรรม

1. การกำหนดแนวความคิดและเรื่องราว

ผู้วิจัยสร้างสรรค์สนใจจิตรกรรมเกี่ยวกับคนในแง่บุคลาธิษฐาน ทั้งในแง่ภาพเหมือน (portrait) และในแง่ภาพคนในศิลปะประเภทต่าง ๆ เนื่องจากพิจารณาว่าเป็นหัวข้อที่สามารถแสดงออกซึ่งเนื้อหาทางประวัติศาสตร์ ความเชื่อ วัฒนธรรมไปจนกระทั่งความรู้สึกในห้วงขณะหนึ่ง ๆ ได้และเป็นการเปรียบเทียบที่ทรงพลังในกรณีที่เป็นภาพบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในประวัติศาสตร์ องค์ประกอบของภาพบุคคลในจิตรกรรมในอดีตมักเป็นพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นสถาปัตยกรรมหรือทิวทัศน์เพื่อแสดงเรื่องเล่า ในกรณีนี้ข้าพเจ้าสนใจภาพคนที่สัมพันธ์กับพืชพันธุ์และผลไม้ที่ไม่ค่อยปรากฏบ่อยครั้งมากนัก เพื่อให้ภาพเกิดรสชาติแปลกใหม่ ทั้งนี้โดยพิจารณาว่าปัญญาประดิษฐ์น่าจะทำหน้าที่ “จัดหา” ภาพเหล่านี้ได้เร็วและมีประสิทธิภาพกว่าการค้นคว้าด้วยตัวข้าพเจ้าเอง

2. การสร้างแบบร่างโดยปัญญาประดิษฐ์

ข้าพเจ้าป้อนชุดคำที่ต้องการเข้าไปให้กับปัญญาประดิษฐ์ ตามแนวเรื่องที่กำหนดไว้ในข้อที่ 1 เนื่องจากพื้นที่ของบทความมีจำกัด ในบทความวิจัยนี้ข้าพเจ้าเลือกชุดคำและองค์ประกอบภาพออกมาจำนวน 4 ภาพ เพื่อเป็นตัวอย่างจากทั้งหมด 15 ภาพ

ภาพที่ 1 ป้อนคำสั่งดังนี้ “Portrait of an alien In the imagination of humans in the primitive era, there were flowers and fruits decorated on the heads of allens, painting by Hieronymus Bosch, very detailed, 4K”

ภาษาไทย “ภาพเหมือนของมนุษย์ต่างดาวในจินตนาการของมนุษย์ยุคดึกดำบรรพ์ มีดอกไม้และผลไม้ประดับอยู่บนศีรษะของมนุษย์ต่างดาว วาดในสไตล์ของศิลปิน เฮียโรนีมุส บอช มีความละเอียดสูง ความละเอียด 4K”

ปัญญาประดิษฐ์สร้างภาพมาให้ดังนี้

ภาพที่ 1

Portrait of an alien in the imagination of humans in the primitive era

หมายเหตุ. ภาพจากคำบอกบท “Portrait of an alien in the imagination of humans in the primitive era, there were flowers and fruits decorated on the heads of aliens, painting by Hieronymus Bosch, very detailed, 4K.” ประมวลผลโดย MidJourney, October 2023.

ภาพที่ 2 ป้อนคำสั่งดังนี้ “Portrait of Jesus Christ has Thai fruits and flowers made from glass and metal adorned the head and around, very detailed, 4K, paint and composition by Sandro Botticelli.”

ภาษาไทย “ภาพเหมือนของพระเยซูคริสต์ที่มีผลไม้และดอกไม้ไทยทำด้วยแก้วตกแต่งบนหัวและโดยรอบ รายละเอียดอย่างมาก 4K วาดและจัดองค์ประกอบภาพโดยซานโดร บอตติเชลลี”

ปัญญาประดิษฐ์สร้างภาพมาให้ดังนี้

ภาพที่ 2

Portrait of Jesus Christ with Thai fruits and flowers made from glass and metal adorned the head and surroundings

หมายเหตุ. ภาพจากคำบอกบท “Portrait of Jesus Christ has Thai fruits and flowers made from glass and metal adorned the head and around, very detailed, 4K, paint and composition by Sandro Botticelli.” ประมวลผลโดย MidJourney, October 2023.

ภาพที่ 3 ป้อนคำสั่งดังนี้ “Plenty of fruits and cereal crops made of gems and jewelry have decorative on a beautiful Apsara Khmer’s head and her dress.”

ภาษาไทย “ผลไม้และธัญพืชทำจากอัญมณีตกแต่งบนหัวของนางอัปสรเขมรและที่เสื้อผ้าวัย”

ปัญญาประดิษฐ์สร้างภาพมาให้ดังนี้

ภาพที่ 3

Plenty of fruits and cereal crops made of gems and jewelry on a beautiful Apsara Khmer’s head and dress

หมายเหตุ. ภาพจากคำบอกบท “Plenty of fruits and cereal crops made of gems and jewelry have decorative on a beautiful Apsara Khmer’s head and her dress.” ประมวลผลโดย MidJourney, October 2023..

ภาพที่ 4 ป้อนคำสั่งดังนี้ “Portrait of the statue of Moses from Michelangelo’s sculpture becomes an English banker. America and the world there are flowers and golden fruits. There is Adam and Eve’s apple., very detailed, hyper realistic, 4K—.”

ภาษาไทย “ภาพเหมือนของอนุสาวรีย์โมเสสที่กลายเป็นนายธนาคารชาวอังกฤษ ในอเมริกาและในโลกมีดอกไม้และผลไม้ทองคำ มีแอปเปิ้ลของอดัมและอีฟ รายละเอียดอย่างมาก เหมือนจริง”

ปัญญาประดิษฐ์สร้างภาพมาให้ดังนี้

ภาพที่ 3

Portrait of the statue of Moses from Michelangelo’s sculpture as an English banker with flowers, golden fruits, and Adam and Eve’s apple

หมายเหตุ. ภาพจากคำบอกบท “Portrait of the statue of Moses from Michelangelo’s sculpture becomes an English banker. America and the world there are flowers and golden fruits. There is Adam and Eve’s apple., very detailed, hyper realistic, 4K—.” ประมวลผลโดย MidJourney, October 2023.

3. สร้างสรรค์ผลงานต่อยอดจากแบบที่ปัญญาประดิษฐ์มอบมาให้

เมื่อได้ภาพร่างที่ตอบโจทย์ดังกล่าว ผู้สร้างสรรค์นำภาพร่างเหล่านั้นมาปรับแต่งเพิ่มเติม เปลี่ยนแปลงรายละเอียด การเพิ่มองค์ประกอบ หรือการตีความใหม่จากแนวทาง เพื่อให้เกิดมิติทางศิลปะเพื่อสะท้อนถึงตัวตนและอัตลักษณ์เฉพาะตัวของผู้สร้างสรรค์เอง ผู้วิจัยสร้างสรรค์เข้าใจดีว่างานจิตรกรรมแต่ละชิ้นจะมีความหมายและคุณค่าสัมพันธ์กับบริบทของพื้นที่และเวลา ซึ่งในกรณีนี้คือบริบทสองแนวทาง แนวทางแรกคือบริบทของจิตรกรรมในประวัติศาสตร์จิตรกรรมตะวันตก แนวทางที่สองคือบริบทของจิตรกรรมสมัยใหม่ของไทยและของผู้วิจัยสร้างสรรค์เอง

ในขั้นตอนนี้ ผู้สร้างสรรค์ไม่ได้เพียงแค่คัดลอกหรือทำซ้ำผลงานที่ปัญญาประดิษฐ์สร้างขึ้น แต่สวมบทบาทเป็นผู้ร่วมมือในกระบวนการสร้างงานศิลปะ โดยใช้ทักษะ ความรู้ และความรู้สึกของมนุษย์ในการตีความ สร้างมิติใหม่ หรือเพิ่มองค์ประกอบที่มีความหมายเชิงลึก โดยตระหนักถึงความต้องการให้ผลงานสุดท้ายเกิดการสะท้อนถึงการทำงานร่วมกันระหว่างมนุษย์และปัญญาประดิษฐ์อย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ ยังคิดถึงการผสมผสานศักยภาพระหว่างเทคโนโลยีและจินตนาการของมนุษย์ให้เป็นหนึ่งเดียว

ผลงานของผู้วิจัยสร้างสรรค์มีลักษณะดังนี้

ภาพที่ 5

Cosmology and the Sutra of Karma, Oil on canvas, 160 x 150 cm, created in 2024 (B.E. 2567).

หมายเหตุ. จาก Long Live Painting: AI's Temporary Challenge, by T. Thipwaree, 2024a, Number 1 Gallery. Copyright by Thanarit Thipwaree

ภาพที่ 6

Crown of Light of Resurrection, Oil on canvas, 200 x 170 cm, created in 2024 (B.E. 2567).

หมายเหตุ. จาก *Long Live Painting: AI's Temporary Challenge*, by T. Thipwaree, 2024b, Number 1 Gallery. Copyright by Thanarit Thipwaree

ภาพที่ 7

Divine Reverie, Oil on canvas, 160 x 150 cm, created in 2024 (B.E. 2567).

หมายเหตุ. จาก *Long Live Painting: AI's Temporary Challenge*, by T. Thipwaree, 2024c, Number 1 Gallery. Copyright by Thanarit Thipwaree

ภาพที่ 8

'Banker, Hitler, Zionist, Moses', Oil on canvas, 70 x 80 cm, created in 2024 (B.E. 2567).

หมายเหตุ. จาก Long Live Painting: AI's Temporary Challenge, by T. Thipwaree, 2024d, Number 1 Gallery. Copyright by Thanarit Thipwaree

4. บทวิเคราะห์ผลงานสร้างสรรค์

ผลงานจิตรกรรมที่นำมาเป็นตัวอย่างในบทความวิจัยนี้สามารถวิเคราะห์ในฐานระดับของประเด็นต่าง ๆ ทั้งนี้ปัญญาประดิษฐ์เองก็ยังมีอายุเยาว์ น่าจะพัฒนาต่อเนื่องอย่างมากในอนาคต การวิเคราะห์เพื่อแสวงหาว่าปัญญาประดิษฐ์ทำอะไรได้หรือไม่ได้จึงน่าจะเหมาะสมเท่าการวิเคราะห์หามองหาระดับความเป็นไปได้ของเทคโนโลยี เพื่อพิจารณาว่าเทคโนโลยีนี้มีระดับของประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานศิลปะอย่างไร เฉพาะในสถานะการณ์ปัจจุบัน

ภาพที่ 9

เปรียบเทียบภาพต้นแบบจาก Ai (ขวา) และ ภาพ “จักรวาลวิทยาและพระสูตรแห่งกรรม (Cosmology and the Sutra of Karma)” จิตรกรรมสีน้ำมันของศิลปิน (ซ้าย)

การจัดวางองค์ประกอบและโครงสร้างภาพ

ภาพปัญญาประดิษฐ์ มีการจัดวางองค์ประกอบแบบสมมาตรตรงกลางในรูปแบบภาพเหมือนบุคคลครึ่งตัว ซึ่งเป็นลักษณะที่ไม่ค่อยพบในงานของเฮียโรนิมัส บอช (Hieronymus Bosch ค.ศ.1450-1516) ฉากหลังเป็นนามธรรม ไม่มีเรื่องราวหรือความหมายเชิงสัญลักษณ์ชัดเจน ดอกไม้ถูกคัดเลือกและตัดตอนมาจากแนวหุ่นนิ่งดัตช์ บางดอกประดับอยู่บนใบหน้า บางดอกงอกออกมาจากใบหน้า สร้างความรู้สึกแปลกตาแต่ยังคงเป็นการรวมองค์ประกอบตามข้อมูลที่ปัญญาประดิษฐ์รับมาโดยตรง ร่างกายสวมเสื้อผ้าแบบแปลกตา แต่ขาดความชัดเจนในความหมายของวัสดุหรือผิวสัมผัส

ภาพศิลปิน ใช้องค์ประกอบสมมาตรเช่นกัน แต่มีการเสริมกรอบภาพที่ออกแบบเป็นรูปมนุษย์ต่างดาว ซึ่งช่วยกำหนดขอบเขตและสร้างโครงสร้างภาพที่ชัดเจนขึ้น รายละเอียดและองค์ประกอบภาพขนาดเล็กหลากหลายล่องลอยไปมา ทำให้เรื่องราวซับซ้อนและแทบไม่เป็นหนึ่งเดียว ผู้ชมต้องใช้จินตนาการในการเชื่อมโยงองค์ประกอบเหล่านี้เข้าด้วยกัน ลำดับความสำคัญของภาพรวมเร แต่ภาพมนุษย์ต่างดาวและกรอบภาพสีนวลช่วยคุมโครงสร้างภาพไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ร่างกายมีความกำกวมระหว่างผิวหนังและเสื้อผ้าสร้างความลึกลับและความน่าสนใจ

เทคนิคการใช้สีและรายละเอียด

ภาพปัญญาประดิษฐ์ ใช้สีและพื้นผิวที่เน้นความสมจริงในเชิงสามมิติ แต่สีส้มและรายละเอียดยังคงเป็นการผสมผสานจากข้อมูลที่ได้รับมาโดยตรง ไม่มีการใช้เทคนิคสีแปร่งหรือการเล่นกับสีเพื่อสื่อสารอารมณ์หรือความรู้สึกที่ลึกซึ้ง รายละเอียดดอกไม้และองค์ประกอบอื่น ๆ ถูกตัดตอนและคัดลอกมาอย่างจำกัด

ภาพศิลปิน ใช้เทคนิคสีแปร่งที่ละเอียดอ่อนและคู่สีที่มีความสัมพันธ์ซับซ้อน การใช้สีและรายละเอียดในภาพช่วยสร้างมิติและบรรยากาศที่หลากหลายและมีชีวิตชีวา รายละเอียดดองลอยและซ้อนทับกันอย่างตั้งใจเพื่อสื่อสารความซับซ้อนและความไม่แน่นอนทางอารมณ์

อัตลักษณ์และการสื่อสารอารมณ์

ภาพปัญญาประดิษฐ์ แม้จะมีรายละเอียดที่น่าสนใจ แต่ยังขาดความลึกซึ้งทางอารมณ์และความรู้สึกที่ซับซ้อน รายละเอียดเหล่านี้เป็นผลจากการประมวลผลเชิงเทคนิคที่ขาดการตีความหรือการเล่าเรื่องที่มีความหมาย

ภาพศิลปิน รายละเอียดซับซ้อนและองค์ประกอบที่หลากหลายสร้างบรรยากาศที่ปั่นป่วนและมีชีวิตชีวา อารมณ์และความคิดของศิลปินถูกถ่ายทอดผ่านการจัดวางองค์ประกอบและการใช้สีที่ลึกซึ้ง เปิดโอกาสให้ผู้ชมได้ตีความและเชื่อมโยงเรื่องราวตามจินตนาการของตนเอง

ภาพที่ 10

เปรียบเทียบภาพต้นแบบจาก Ai (ขวา) และ ภาพ “มงกุฎแสงแห่งการฟื้นคืนชีพ (Crown of Light of Resurrection)” จิตรกรรมสีน้ำมันของศิลปิน (ซ้าย)

การจัดวางองค์ประกอบและโครงสร้างภาพ

ภาพปัญญาประดิษฐ์ มีการจัดวางองค์ประกอบแบบสมมาตรตรงกลางในรูปแบบภาพเหมือนบุคคล ครึ่งตัว ฉากหลังเป็นนามธรรมสีดำสนิท สร้างบรรยากาศโศกนาฏกรรม มงกุฎหนามยังคงอยู่แต่เกือบถูกกลืนด้วย พวงมาลัยดอกไม้ในแบบวัฒนธรรมตะวันตก ภาพโดยรวมมีลักษณะคล้ายประติมากรรมเคลือบเรซินที่เงาวาว ดอกไม้และผลไม้ดูเหมือนพลาสติก สะท้อนการประมวลผลเชิงเทคนิคที่ขาดความลึกซึ้งทางอารมณ์และ ความเป็นธรรมชาติ

ภาพศิลปิน ใช้องค์ประกอบสมมาตรเช่นกัน แต่มีการเสริมเส้าและหัวเส้าแบบไอโอนิกเพื่อกำหนด ขอบเขตของภาพและสร้างโครงสร้างที่ชัดเจนขึ้น รายละเอียดดอกไม้และองค์ประกอบอื่น ๆ ถูกเพิ่มเข้ามา อย่างมากจนเกิดเรื่องราวที่ซับซ้อนและแทบจะไม่ใช่หนึ่งเดียว ความหมายของภาพมีความซับซ้อนและเปิดกว้าง ต่อการตีความ ลำดับความสำคัญขององค์ประกอบในภาพไม่แน่นอน องค์ประกอบต่าง ๆ แข่งกันแสดงออกด้วยรูปทรง สี สัน และตำแหน่ง แม้ภาพพระเยซูจะใหญ่และกินพื้นที่ส่วนใหญ่ แต่กลับถูกลดความสำคัญลงจากการ ซ้อนทับขององค์ประกอบอื่น ๆ

เทคนิคการใช้สีและรายละเอียด

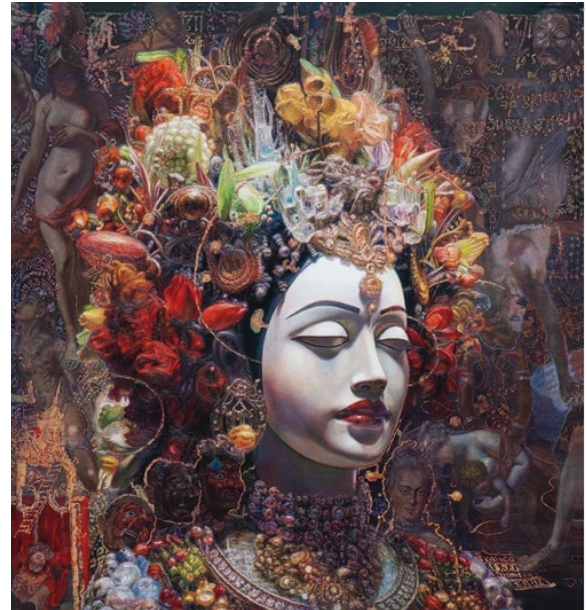
ภาพปัญญาประดิษฐ์ สีและพื้นผิวภาพมีลักษณะเงาวาวและเหมือนวัสดุสังเคราะห์ เช่น เรซินหรือพลาสติก ขาดการใช้เทคนิคสีแปร่งหรือการเล่นกับสีเพื่อสื่อสารอารมณ์หรือเรื่องราวอย่างลึกซึ้ง

ภาพศิลปิน ใช้เทคนิคสีแปร่งอย่างประณีตและคู่สีที่หลากหลาย กระจายอยู่ทั่วผลงาน เพื่อสร้างมิติและบรรยากาศที่มีชีวิตชีวา การใช้สีและการจัดวางองค์ประกอบช่วยสร้างความซับซ้อนและความลึกซึ้งทางอารมณ์ที่ปัญญาประดิษฐ์ยังไม่สามารถเลียนแบบได้

อัตลักษณ์และการสื่อสารอารมณ์

ภาพปัญญาประดิษฐ์ รายละเอียดดอกไม้และผลไม้ถูกคัดเลือกและตัดตอนมาอย่างจำกัด ทำให้ภาพขาดความลึกซึ้งทางอารมณ์และความรู้สึก รายละเอียดเหล่านี้เป็นเพียงการประมวลผลเชิงเทคนิคตามข้อมูลที่รับมา ไม่สามารถสื่อสารเรื่องราวหรือความรู้สึกที่ซับซ้อนได้

ภาพศิลปิน รายละเอียดที่หลากหลายและซับซ้อนช่วยสร้างบรรยากาศที่ปั่นป่วนและมีชีวิตชีวา องค์ประกอบขนาดเล็กที่ล่องลอยไปมา สร้างความรู้สึกของความไม่แน่นอนและความซับซ้อน ใบหน้าของพระเยซูเป็นจุดศูนย์กลางที่ถูกท้าทายโดยองค์ประกอบอื่น ๆ สื่อสารความรู้สึกและความคิดของศิลปินอย่างลึกซึ้งและเปิดกว้างต่อการตีความ

ภาพที่ 11

เปรียบเทียบภาพต้นแบบจาก Ai (ขวา) และ ภาพ “ภวังค์ศักดิ์สิทธิ์ (Divine Reverie)” จิตรกรรมสีน้ำมันของศิลปิน (ซ้าย)

การจัดวางองค์ประกอบและโครงสร้างภาพ

ภาพปัญญาประดิษฐ์ มีการจัดวางองค์ประกอบตรงกลางในรูปแบบภาพเหมือนบุคคลครึ่งตัวสามมิติ โดยแสงเงาและพื้นผิวให้ความรู้สึกเหมือนประติมากรรมหรือบุคคลสวมหน้ากาก ฉากหลังเป็นนามธรรมที่เบลอลายภาพถ่ายจากกล้องที่ใช้เทคนิคโฟกัสตื้น (shallow depth of field) ซึ่งไม่มีเรื่องราวหรือความหมายเชิงสัญลักษณ์ชัดเจน ดอกไม้ถูกคัดเลือกจากแนวหุ่นนิ่งตัดซ์ บางดอกประดับอยู่บนใบหน้า บางดอกงอกออกมาจากใบหน้า สร้างความรู้สึกแปลกตาแต่ยังคงเป็นการรวมองค์ประกอบตามข้อมูลที่ปัญญาประดิษฐ์ได้รับมาโดยตรง

ภาพศิลปิน ใช้องค์ประกอบภาพเหมือนบุคคลครึ่งตัวเช่นกัน แต่ผสมผสานรูปแบบและเรื่องราวแบบไทยเข้ากับศิลปะตะวันตกอย่างลึกซึ้ง ฉากหลังเต็มไปด้วยเรื่องราวและองค์ประกอบที่ซับซ้อน อ้างอิงถึงทั้งจิตรกรรมตะวันตกและศิลปะไทย สร้างบรรยากาศที่มีความหมายและความลึกซึ้งมากกว่าภาพปัญญาประดิษฐ์

เทคนิคการใช้สีและรายละเอียด

ภาพปัญญาประดิษฐ์ ใช้แสงเงาแบบสามมิติที่ทำให้ความรู้สึกเหมือนประติมากรรมหรือหน้ากาก สีสันและพื้นผิวมีลักษณะเรียบและเงาวาว คล้ายวัสดุสังเคราะห์ ขาดการเล่นกับสีและแสงเงาเพื่อสื่อสารอารมณ์หรือความรู้สึกที่ลึกซึ้ง

ภาพศิลปิน ใช้เทคนิคการจัดแสงเงาแบบสามมิติที่ประณีตและการใช้สีที่มีความสัมพันธ์ซับซ้อน ใบหน้าวาดเหมือนจริงและมีชีวิตชีวา คล้ายตัวละครที่แต่งหน้าขาวก่อนขึ้นแสดง การใช้สีและแสงเงาช่วยสร้างมิติและเน้นลำดับความสำคัญของบุคคลในภาพอย่างชัดเจน

อัตลักษณ์และการสื่อสารอารมณ์

ภาพปัญญาประดิษฐ์ รายละเอียดดอกไม้และองค์ประกอบอื่น ๆ เป็นการตัดตอนและผสมผสานจากฐานข้อมูล ทำให้ภาพดูแปลกตาแต่ขาดความลึกซึ้งทางอารมณ์และเรื่องราวที่สื่อสารได้อย่างชัดเจน รายละเอียดเหล่านี้เป็นผลจากการประมวลผลเชิงเทคนิค ไม่ใช่การเล่าเรื่องที่มีความหมาย

ภาพศิลปิน รายละเอียดในฉากหลังและองค์ประกอบต่าง ๆ เต็มไปด้วยเรื่องราวและความซับซ้อน สร้างบรรยากาศปั่นป่วนแต่มีชีวิตชีวา ใบหน้าของบุคคลเป็นจุดศูนย์กลางที่คุมลำดับความสำคัญของภาพ สื่อสารอารมณ์และความคิดของศิลปินอย่างลึกซึ้งและเปิดกว้างต่อการตีความอย่างลึกซึ้งและเปิดกว้างต่อการตีความ

ภาพที่ 12

เปรียบเทียบภาพต้นแบบจาก Ai (ชาว) และ ภาพ “Banker, Hitler, Zionist, Moses” จิตรกรรมสีน้ำมันของศิลปิน (ซ้าย)

การวัดวางองค์ประกอบและโครงสร้างภาพ

ภาพปัญญาประดิษฐ์ ใช้องค์ประกอบแบบสมมาตรตรงกลาง โดยรูปบุคคลถูกนำเสนอในลักษณะประติมากรรมหินอ่อนสามมิติ มีผลไม้ที่ไม่ชัดเจนว่าเป็นแอปเปิลหรือไม่ รายล้อมตั้งแต่หัวลงมาถึงใต้หน้าอก ฉากหลังเป็นสีดำสนิทแบบนามธรรม ไม่มีความหมายเฉพาะเจาะจง ภาพเน้นที่ร่างกายท่อนบนซึ่งดูเหมือนถูกตัดมาจากประติมากรรมเต็มตัว สวมเสื้อผ้าแบบสมัยเก่า การสร้างพื้นผิวมีความสมจริงและละเอียดในลักษณะหินอ่อน แต่ยังคงเป็นการประมวลผลเชิงเทคนิคที่ขาดความลึกซึ้งทางอารมณ์

ภาพศิลปิน ใช้องค์ประกอบสมมาตรเช่นกัน แต่มีการเสริมกรอบครึ่งวงกลมเพื่อกำกับพื้นที่ว่างโดยรวมของภาพ เพิ่มมิติและโครงสร้างที่ชัดเจนขึ้น รายละเอียดถูกเพิ่มเข้ามาอย่างมาก แม้จะมีรายละเอียดขนาดเล็กจำนวนมากที่เสริมเรื่องราวและบรรยากาศ แต่ภาพรวมยังถูกคุมด้วยรูปบุคคลตรงกลางที่มีขนาดใหญ่และโดดเด่น โดยเน้นร่างกายท่อนบนของประติมากรรมนั่ง เสื้อผ้ามีสีสันทันใกล้เคียงกับใบหน้าและผิวของรูปบุคคล สร้างความกลมกลืนและความสมจริงที่ลึกซึ้งกว่า

เทคนิคการใช้สีและรายละเอียด

ภาพปัญญาประดิษฐ์ สีและพื้นผิวเน้นความสมจริงแบบหินอ่อนสามมิติ แต่ขาดความละเอียดอ่อนในเรื่องของการเล่นสีและแสงเงาที่สะท้อนอารมณ์หรือความรู้สึก รายละเอียดผลไม้และเสื้อผ้าถูกสร้างขึ้นตามข้อมูลที่ได้รับมาโดยตรง ไม่มีการตีความหรือสร้างสรรค์ใหม่ในเชิงลึก

ภาพศิลปิน ใช้เทคนิคฝีแปรงอย่างประณีตและคู่สีที่มีความสัมพันธ์ซับซ้อน สีของเสื้อผ้าและผิวหนังถูกผสมผสานอย่างกลมกลืน สร้างมิติและบรรยากาศที่มีชีวิตชีวา การเพิ่มตัวอักษรที่สื่อกำลังภาพยังช่วยเพิ่มมิติของการอ่านและตีความ ทำให้ภาพมีความลึกซึ้งและหลากหลายทางความหมาย

อัตลักษณ์และการสื่อสารอารมณ์

ภาพปัญญาประดิษฐ์ แม้จะมีความสมจริงในเชิงเทคนิคและพื้นผิวที่ละเอียด แต่ยังขาดความลึกซึ้งทางอารมณ์ รายละเอียดบางส่วน เช่น ผลไม้ที่ไม่ชัดเจนและการตัดต่อภาพที่ดูขาดความสมบูรณ์ แสดงถึงข้อจำกัดของ ปัญญาประดิษฐ์ในการสร้างสรรค์ที่มีความละเอียดอ่อนและมีความหมายเชิงสัญลักษณ์

ภาพศิลปิน รายละเอียดที่หลากหลายและซับซ้อนช่วยสร้างบรรยากาศที่มีชีวิตชีวา และเต็มไปด้วยความหมาย ใบหน้าที่วาดเหมือนบุคคลจริงและการใช้สีอย่างละเอียดอ่อนสื่อสารอารมณ์และความรู้สึกที่ลึกซึ้ง รายละเอียดขนาดเล็กและตัวอักษรช่วยเสริมเรื่องราวและเปิดโอกาสให้ผู้ชมตีความอย่างลึกซึ้ง

ผลการวิเคราะห์

ปัญญาประดิษฐ์มีศักยภาพสูงในการผสมผสานองค์ประกอบวัฒนธรรมต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็วและไร้ขีดจำกัด เช่น การนำรูปแบบดอกไม้จากหุ่นนิ่งดัตช์มารวมกับแฟชั่นร่วมสมัยและสัญลักษณ์ตะวันตก สร้างความรู้สึกเหนือจริงและร่วมสมัยในภาพเดี่ยวปัญญาประดิษฐ์เปิดโอกาสให้เกิดความหลากหลายทางศิลปะและการทดลองใหม่ ๆ อย่างอิสระ แต่ยังคงขาดความลึกซึ้งทางประสบการณ์และความหมายเชิงวัฒนธรรมที่มนุษย์ถ่ายทอดได้ เช่นเดียวกับจิตรกรรมของศิลปินที่สะท้อนอารมณ์อัตลักษณ์ และประสบการณ์เฉพาะตัว

เมื่อพิจารณาภาพปัญญาประดิษฐ์กับจิตรกรรมในกรอบสุนทรียศาสตร์ร่วมสมัย โดยอ้างอิงโรลันด์ บาร์ตส์ (Roland Barthes) และฌาคส์ ร็องซีแยร์ (Jacques Rancière) พบว่าปัญญาประดิษฐ์สามารถผสมผสานองค์ประกอบวัฒนธรรมจากหลายแหล่งได้อย่างรวดเร็วและสร้างสรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดระบอบสุนทรียศาสตร์ของร็องซีแยร์ที่เปิดรับความหลากหลายทางการรับรู้ และการตีความอย่างไร้ขีดจำกัด ตามแนวคิดของบาร์ตส์ แม้ภาพปัญญาประดิษฐ์จะมีความน่าสนใจเชิงวัฒนธรรมและรูปแบบ (stadium) แต่ยังคงขาดรายละเอียดที่ทิ่มแทงใจผู้ชม (punctum) และเชื่อมโยงกับประสบการณ์ชีวิตจริงของมนุษย์ ขณะที่จิตรกรรมของศิลปินสะท้อนอัตลักษณ์และประสบการณ์เฉพาะตัวผ่านเทคนิค สี รายละเอียด และการจัดวางที่มีเรื่องราวที่ศิลปินตั้งใจถ่ายทอด (narrative) ดังนั้นผลงานปัญญาประดิษฐ์เปิดโอกาสใหม่ในการสร้างสรรค์ข้ามวัฒนธรรมและทลายขอบเขตเดิมของศิลปะร่วมสมัย แต่ยังคงขาดความลึกซึ้งทางอารมณ์และประสบการณ์ชีวิตที่ผลงานศิลปะของมนุษย์มอบให้ผู้ชมได้อย่างแท้จริง

ระดับของการสร้างสรรค์ “ความใหม่” ที่ปัญญาประดิษฐ์ไม่สามารถนำเสนอความใหม่ได้ในเชิงการสร้างสรรค์แบบที่เราเข้าใจกัน จากที่กล่าวข้างต้นว่ามาโนวิช แยกแยะกระบวนการทำงานของปัญญาประดิษฐ์ออกเป็นสองแนวทางคือ การช่วยเหลือภาพที่เหมาะสมจากแหล่งภาพจำนวนมาก และช่วยสร้างหรือจัดเรียงเนื้อหาที่เสียใหม่ ในกรณีนี้ต้องนับว่าประสบความสำเร็จอย่างมาก เนื่องจากภาพที่ปัญญาประดิษฐ์นำเสนอได้นั้นมาจากแหล่งที่หลากหลายที่ผู้วิจัยเองอาจจะเข้าไม่ถึงหรือถ้าจะเข้าถึงต้องใช้เวลามากกว่านี้ นอกจากนี้รูปแบบที่แปลกตา จะขอยกตัวอย่าง เช่น ภาพที่ 4 ภาพที่ปัญญาประดิษฐ์เสนอมีคุณภาพสูงเนื่องจากเป็นโมเสสที่เห็นได้ว่าจะอ้างอิงมาจากประติมากรรมโมเสสของมิเกลันเจโลที่รู้จักกันดีในประวัติศาสตร์ศิลปะ แต่มีผลที่ไม่ตรงกับคำบอกบทนักคือ แอปเปิลที่ปัญญาประดิษฐ์สร้างขึ้นมากลายพวงอุ้งนุ่นแต่มีสีเหลืองทอง

ผู้วิจัยสร้างสรรค์ได้นำภาพนี้มาขบขันประเด็นสำคัญเกี่ยวกับการใช้ภาพบุคคลในแง่บุคลาธิษฐาน ทำให้ประเด็นที่ต้องการนำเสนอชัดเจนขึ้น เพื่อนำเสนอความใหม่ในบริบทของพื้นที่และเวลาทั้งในเชิงประวัติศาสตร์ศิลปะตะวันตกและประวัติศาสตร์จิตรกรรมสมัยใหม่ไทย ขบขันประเด็นที่ต้องการนำเสนอและเสียดสี วิจารณ์วาทะรายละเอียดของภาพให้เป็นจิตรกรรม เปลี่ยนมุมมองภาพ สร้างองค์ประกอบเพิ่มเติม เช่น กรอบภาพ ตัวละครเล็ก ๆ ตัวอักษรที่สุมุมภาพ ฯลฯ

ระดับความเหมือนจริง ปัญญาประดิษฐ์สามารถนำเสนอได้ละเอียดเหมือนจริงมากจนน่าสงสัยว่าระดับฝีมือของจิตรกรสามารถเลียนแบบได้หรือไม่ อย่างไรก็ตาม ระดับของความเหมือนจริงนี้ผู้วิจัยสร้างสรรค์ยังสามารถขับเน้นให้เกิดอารมณ์ความรู้สึกเพิ่มเติม ตัวอย่างที่เด่นชัดน่าจะเป็นกรณีของภาพที่เกิดจากคำสั่งว่า “ผลไม้และธัญพืชทำจากอัญมณีตกแต่งบนหัวของนางอัปสรเขมรและที่เสื่อผ้าด้วย” (ภาพที่ 3) และงานสร้างสรรค์ของผู้วิจัยสร้างสรรค์ชื่อ “ภวังค์ศักดิ์สิทธิ์” (ภาพที่ 7) ที่ใช้องค์ประกอบหลักใกล้เคียงกับที่ปัญญาประดิษฐ์เสนอมาให้ แต่ปรับให้พื้นหลังมีความหมายมากขึ้น เฉพาะใบหน้าของนางอัปสรที่ปัญญาประดิษฐ์สร้างมาเรียบเนียน ใช้สีขาวที่โดดเด่นแต่ขาดชีวิตอันเป็นประเด็นที่ผู้วิจัยสร้างสรรค์วาดให้มีลักษณะที่อยู่ตรงกลางระหว่างการใช้ชีวิตกับไร้ชีวิต โดยอาศัยระดับฝีมือในการใช้ชุดสี แนวทางการใช้พู่กัน ฯลฯ ที่ผู้วิจัยสร้างสรรค์มีความถนัด เพื่อนำเสนอความกำกวมหรือระดับของการมีชีวิต-ไร้ชีวิต ให้จิตรกรรมมีความหมายซับซ้อนมากขึ้น ทั้งนี้โดยมีจุดมุ่งหมายว่าระดับความซับซ้อนนี้จะสามารถนำเสนอสิ่งที่เรียกว่าการสร้างสรรค์ออกมาได้ ตามความหมายของมานวิชที่กล่าวไว้ข้างต้น

ระดับของการเลือกสรรและจัดเรียงลำดับ ปัญญาประดิษฐ์สามารถตอบคำถามได้ทุกคำถาม มีความรอบรู้อย่างมาก น่าจะเกินมนุษย์ ในแง่ที่ว่าตั้งคำถามโดยไม่อ้างอิงข้อมูล แต่อาศัยชุดคำที่เป็นนามธรรมมากขึ้นอาจจะช่วยให้ปัญญาประดิษฐ์สร้างภาพที่แตกต่างได้อีกมาก อันเป็นประเด็นที่ผู้วิจัยสร้างสรรค์จะนำไปพัฒนาต่อในอนาคต นอกจากการเลือกสรร ปัญญาประดิษฐ์ยังสามารถจัดองค์ประกอบขึ้นใหม่ นำเสนอมุมมองที่น่าสนใจ ทั้งนี้จุดอ่อนในปัจจุบันของปัญญาประดิษฐ์น่าจะอยู่ที่แหล่งอ้างอิงที่มาจากมาตรฐานศิลปะและสุนทรียศาสตร์ตะวันตก การจัดลำดับความสำคัญจึงมาจากแนวคิดนั้น ผู้วิจัยสร้างสรรค์จึงสามารถนำมาพัฒนาให้แสดงออกซึ่งภาวะการณ์ของโลกปัจจุบันได้มากขึ้น

ระดับของความเร็ว เร็วมาก ทำหน้าที่อ้างอิงได้ดี ช่วยย่นระยะเวลาการทำงานได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้การทำงานที่มีลักษณะของการอ้างอิงข้อมูลประวัติศาสตร์และประวัติศาสตร์ศิลปะเป็นหนึ่งในขั้นตอนที่ใช้เวลาสูง ตามปกติต้องแสวงหาแหล่งอ้างอิงและแหล่งของแรงบันดาลใจจากหนังสือหรือกระทั่งภาพในอินเทอร์เน็ต แต่ปัญญาประดิษฐ์สามารถนำเสนอมาให้เลย มีความสะดวกเป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตาม พึงตระหนักว่าความเร็วและความสะดวกนี้ทำให้กระบวนการพัฒนาภายในที่จะเกิดขึ้นระหว่างการทำการศึกษาด้วยตนเองหายไป และการได้ศึกษาข้อมูลอื่น ๆ ระหว่างการค้นคว้าก็จะหายไปด้วย คล้ายกับการเดินทางด้วยรถยนต์ที่จะทำให้การสังเกตสภาพแวดล้อมระหว่างทางขาดหายไปเมื่อเทียบกับการเดินทางด้วยจักรยาน เป็นต้น

ระดับของข้อจำกัด เช่น มุมกล้อง กรณีตัวอย่าง เช่น คำสั่ง “ภาพเหมือนของประติมากรรมอนุสาวรีย์โมเสสโดยมิเกลันเจโลที่กลายเป็นนักการธนาคารชาวอังกฤษ ชาวอเมริกาและชาวโลกที่มีดอกไม้กับผลไม้สีทอง มีแอปเปิลของอดัมและอีฟ มีรายละเอียดสูง เหมือนจริงขั้นสุดยอด 4K.” จะเห็นได้ว่าภาพ โมเสสที่ปัญญาประดิษฐ์นำเสนอ เป็นภาพประติมากรรมที่คล้ายแต่ไม่เฉพาะเจาะจงว่าเป็นโมเสสโดยมิเกลันเจโลมาจากมุมกล้องในภาพถ่ายประติมากรรมที่สวยงามที่สุดตามทัศนยะของประวัติศาสตร์ศิลปะตะวันตก ปรากรณ

อยู่ในหนังสือประวัติศาสตร์ศิลปะฉบับมาตรฐาน ในความเป็นจริง ผู้ชมมักจะมีมุมมองที่ตนเองชื่นชอบเป็นส่วนตัวไม่ซ้ำกัน แต่ปัญญาประดิษฐ์อาจจะต้องเลือกมุมมองที่ถูกนำเสนอมากที่สุดในคลังข้อมูลซึ่งเป็นมุมมองที่ถูกนำเสนอว่าสวยที่สุดตามรสนิยมของช่วงเวลาหนึ่ง ผู้วิจัยสร้างสรรค์จึงนำเสนอมุมมองจากด้านหน้าและระบายสีให้โมเสสมีลักษณะเป็นมนุษย์มากขึ้น เนื่องจากน่าจะแสดงออกซึ่งประเด็นของความรัก โลก โกรธ หลงและความเป็นมนุษย์ได้ดีกว่าพื้นผิวแบบหินอ่อน ประเด็นที่ตามมาคือ การเดินทางไปชมงานศิลปะที่อ้างอิงหรือการเดินทางไปยังสถานที่จริงที่อ้างอิงถึง (ในกรณีที่ไม่ใช่ภาพในประวัติศาสตร์) จึงน่าจะมีบทบาทอยู่เสมอ เพราะการตีความย่อมมาจากประสบการณ์ของแต่ละบุคคลที่แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง การสร้างสรรค์จึงไม่มีข้อจำกัด

สรุปผลการสร้างสรรค์

จากการวิเคราะห์ที่กล่าวมา จากตัวอย่างผลงาน 4 ชิ้นที่นำมาวิเคราะห์พบประเด็นสำคัญดังนี้

ปัญญาประดิษฐ์ทำหน้าที่ของการอ้างอิงได้อย่างดีเลิศ ทั้งในแง่ของเวลาและพื้นที่ของการค้นคว้า นอกจากนี้ ยังรวดเร็วอย่างมากเมื่อเทียบกับการค้นคว้าด้วยตนเองในห้องสมุด แต่ทำให้การเพิกเฉยระหว่างทางของการค้นคว้าขาดหายไป ผู้วิจัยสร้างสรรค์สามารถเติมเต็มส่วนนี้ได้

ปัญญาประดิษฐ์มีข้อจำกัดเนื่องจากแหล่งอ้างอิงมีขีดจำกัดเช่นกัน กรณียภาพประติมากรรมจะมีมุมมองที่เป็นที่นิยม ในกรณีที่ผู้วิจัยสร้างสรรค์ต้องการมุมมองใหม่ยังต้องอาศัยประสบการณ์ส่วนบุคคล ข้อเสนอในที่นี้คือการชมงานศิลปะในสถานที่จริงยังมีความจำเป็นต่อผู้ทำงานสร้างสรรค์ทัศนศิลป์ เนื่องจากบริบทของพื้นที่และเวลาเป็นสิ่งที่ปัญญาประดิษฐ์ยังไม่สามารถนำเสนอมาได้ มาโนวิชเคยแสดงความกังวลว่าความแตกต่างหลากหลายอาจจะหายไปในกระบวนการทำงานกับปัญญาประดิษฐ์ โดยยกกรณีในโลกอินเทอร์เน็ตทำให้เกิดวัฒนธรรมซูเปอร์สตาร์ ที่ดั่งกรณีของนักร้องหรือดารามาจากเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ให้เป็นสินค้า ที่ภาพลักษณ์ แนวคิด คุณค่า แนวทางการนำเสนอเรื่องเล่า ผลิตภัณฑ์และรูปแบบกลายเป็นการตลาดสำหรับทุกคนในทุกสถานการณ์จนจะกลายเป็นตลาดหนึ่งเดียวทั่วโลก (Manovich, 2018: 6) ผู้วิจัยสร้างสรรค์ค้นพบว่าการเปลี่ยนแปลงโดยศิลปินยังคงมีความจำเป็นในแง่ และยังคงทำให้ความหมายและคุณค่าของงานสร้างสรรค์ยังคงอยู่ เนื่องจากเชื่อมั่นว่าการสื่อสารในบริบทของพื้นที่และเวลากับประเด็นเรื่องประสบการณ์ของปัจเจกบุคคลเป็นเรื่องจำเป็น

ผู้เชี่ยวชาญท่านนี้ยังกล่าวอีกว่า The artist, in this sense, was a discoverer, not a creator; art was not a domain of pure invention but of craft and skillful imitation of reality. (Manovich, 2018: 10) “ศิลปินในความหมายนี้เป็นนักเดินทางบุกเบิก มิใช่ผู้สร้างสรรค์ ศิลปะไม่ใช่พื้นที่ของการสร้างอะไรแบบใหม่หมดจดแต่เป็นการเลียนแบบความจริงโดยอาศัยความประณีตและฝีมือ” ดังนั้นการประเมินความหมายและคุณค่าของงานจิตรกรรมแต่ละชิ้นจึงควรพิจารณาบริบทด้วย

แม้เราจะเห็นความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนระหว่างเทคโนโลยีและจิตวิญญาณการสร้างสรรค์ของมนุษย์ แต่สำหรับผู้วิจิตรสร้างสรรค์คำถามนี้ความไร้แก่นสารของการต่อสู้ที่มนุษย์ยังคงยึดมั่นในแนวคิด ผู้ชนะและผู้แพ้ และเป็นภาพสะท้อนถึงความเปราะบางของอารยธรรมที่ยังคงหลงใหลในความรุนแรง (ดังกรณีของภาพยนตร์หลายเรื่องที่สะท้อนความกังวลใจในการทำลายล้างของปัญญาประดิษฐ์)

เห็นการสนทนาระหว่างศิลปินกับปัญญาประดิษฐ์ในเชิงปรัชญา ประเด็นสำคัญคือธรรมชาติของการแสดงออกทางศิลปะ ซึ่งย่อมไม่ใช่เพียงการสร้างภาพให้เป็นไปตามการประมวลผลเฉย ๆ แต่คือการเปิดเผยแก่นแท้ของอารมณ์ ความคิด และความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างไม่หยุดนิ่ง เทคนิคการเขียนสีน้ำมันที่เปี่ยมด้วยความซับซ้อนและหลากหลายของกระบวนการทางจิตรกรรม ซึ่งถูกใช้เป็นเครื่องมือในการบอกเล่าเรื่องราว ตั้งคำถาม และสื่อสารกับผู้ชมแบบการสนทนา ระหว่างกัน โดยอารมณ์และความรู้สึกที่แฝงอยู่ในเรื่องราวเหล่านั้นได้รับการถ่ายทอดผ่านการใช้เทคนิคที่หลากหลาย เพื่อสร้างความลุ่มลึกและเปิดพื้นที่ให้ผู้ชมได้ตีความถึงนัยยะสำคัญของสิ่งที่ปรากฏบนผืนผ้าใบ

โครงการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะเชิงวิชาการ ‘เมื่อข้าพเจ้าถาม AI ว่าจิตรกรรมคืออะไร?’ มุ่งเน้นการค้นหาคคุณค่าและความหมายที่แท้จริงของศิลปะ ผ่านการทบทวนสถานภาพของจิตรกรและจิตรกรรมในบริบทที่ปัญญาประดิษฐ์เข้ามามีบทบาทสำคัญในกระบวนการสร้างสรรค์ ผู้สร้างสรรค์ได้ค้นพบว่าคุณค่าและความหมายของศิลปะนั้นเชื่อมโยงอย่างลึกซึ้งกับคุณค่าของการดำรงอยู่ของมนุษย์ ซึ่งทั้งสองสิ่งดำรงอยู่บนระนาบเดียวกันในเชิงปรัชญา มิอาจถูกเปลี่ยนแปลง ลดทอน หรือแย้งชิงไปได้โดยสิ่งใด เพราะไม่มีสิ่งใดสามารถลดทอนหรือทำลายคุณค่าอันเป็นปัจเจกของมนุษย์และศิลปะลงได้ (อย่างน้อยก็ในสถานการณ์ปัจจุบัน)

อภิปราย

จากข้อค้นพบที่ปัญญาประดิษฐ์สามารถผสมผสานองค์ประกอบทางวัฒนธรรมจากหลากหลายแหล่งและสร้างสรรค์ผลงานศิลปะที่ข้ามขอบเขตยุคสมัยได้อย่างรวดเร็ว งานวิจัยร่วมสมัยจำนวนมากชี้ให้เห็นว่าปัญญาประดิษฐ์มิได้เป็นเพียงเครื่องมือ แต่กำลังกลายเป็น “ผู้ร่วมสร้างสรรค์” (Co-Creator) ที่ช่วยขยายขอบเขตความคิดและทดลองรูปแบบใหม่ ๆ ร่วมกับศิลปินมนุษย์ ขณะเดียวกันปัญญาประดิษฐ์ยังมีบทบาทเป็น “ภัณฑารักษ์” (Curator) ที่ช่วยคัดเลือกและจัดเรียงผลงานศิลปะอย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม ประสพการณ์และวิจารณ์ญาณเชิงสุนทรียะและวัฒนธรรมยังคงต้องอาศัยมนุษย์เป็นหลัก ประเด็นเรื่องความเป็นเจ้าของผลงานและจริยธรรมของปัญญาประดิษฐ์ในฐานะผู้สร้างสรรค์จึงเป็นข้อถกเถียงสำคัญในวงวิชาการศิลปะร่วมสมัย โดยรวมปัญญาประดิษฐ์กำลังเปลี่ยนบทบาทศิลปินและภัณฑารักษ์ไปสู่การเป็นผู้ร่วมสร้างและร่วมตัดสินใจในกระบวนการศิลปะยุคใหม่

บรรณานุกรม

- สมภาร พรหมทา. (2566, 23 มิถุนายน). *พุทธศาสนากับปัญญาประดิษฐ์ (AI)* [Video]. YouTube.
https://www.youtube.com/watch?v=m8nTWupO2B8&ab_channel=SomparnPromta
- Cascone, S. (2018, June 5). *New X-Ray Images Reveal Just How Carefully Picasso Worked Over His Earliest Blue Period Paintings: Researchers found 13 distinct layers in one 1902-03 canvas*. Artnet News. <https://news.artnet.com/art-world/picasso-secrets-x-ray-1297568>
- Destrée, P. (2021, December 3). *Aristotle's Aesthetics*. Stanford Encyclopedia of Philosophy. <https://plato.stanford.edu/entries/aristotle-aesthetics/>
- Google DeepMind. (n.d.). *AlphaGo*. Google. <https://deepmind.google/research/projects/alphago/>
- Manovich, L. (2018). *AI Aesthetics*. Strelka Press. https://manovich.net/content/04-projects/173-ai-aesthetics/manovich.ai_aesthetics_2018.pdf
- Manovich, L., & Arielli, E. (2024). *Artificial aesthetics: Generative AI, art and visual media*. <https://manovich.net/index.php/projects/artificial-aesthetics>
- Promta, S. (2023, June 23). *Buddhist & Artificial Intelligence (AI)* [Video]. YouTube.
https://www.youtube.com/watch?v=m8nTWupO2B8&ab_channel=SomparnPromta
[in Thai]
- Thipwaree, T. (2024a). *Cosmology and the Sutra of Karma, Oil on canvas: Long Live Painting: AI's Temporary Challenge* [Oil on Canvas]. Number 1 Gallery, Bangkok.
- _____. (2024b). *Crown of Light of Resurrection canvas: Long Live Painting: AI's Temporary Challenge* [Oil on Canvas]. Number 1 Gallery, Bangkok.
- _____. (2024c). *Divine Reverie: Long Live Painting: AI's Temporary Challenge* [Oil on Canvas]. Number 1 Gallery, Bangkok.
- _____. (2024d). *Banker, Hitler, Zionist, Moses: Long Live Painting: AI's Temporary Challenge* [Oil on Canvas]. Number 1 Gallery, Bangkok.